

УДК 578:[577.18:547.913:582.687.21]:57.085.2:616.2-022.6-036.1

Н.І. Коваленко, В.Л. Ткаченко, Т.М. Замазій, І.О. Трунова

Харківський національний медичний університет

ПОТЕНЦІЮЮЧА ДІЯ ЕФІРНОЇ ОЛІЇ ЧАЙНОГО ДЕРЕВА НА АНТИБІОТИКИ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО ЗБУДНИКІВ РЕСПІРАТОРНИХ ІНФЕКЦІЙ В ДОСЛІДАХ *IN VITRO*

Виявлено, що ефірна олія чайного дерева потенціє протимікробну дію ряду антибіотиків по відношенню до *Staphylococcus aureus*, *Staphylococcus epidermidis* та *Klebsiella pneumoniae*. Її комбінації з ципрофлоксацином, доксицикліном, цефоперазоном та цефтріаксоном можуть бути рекомендовані для подальшого дослідження в якості компонентів лікарських препаратів для місцевого лікування респіраторних інфекцій.

Ключові слова: ефірна олія чайного дерева, антибіотики, респіраторні інфекції.

Лікування бактеріальних інфекцій верхніх дихальних шляхів ускладнюється зростаючою резистентністю збудників до антибіотиків і антисептиків медичного призначення [1–5]. Одним із способів попередження цього явища є використання рослинних ефірних олій [6–8]. З урахуванням синергізму дії ефірних олій, антибіотиків і антисептиків на збудники інфекцій слизових оболонок їх протизапальної дії доцільно було дослідити комбінації препаратів з різним механізмом дії з метою попередження формування резистентних штамів мікроорганізмів [9].

Мета дослідження – вивчення ефективності комбінованого застосування ефірної олії чайного дерева, антибіотиків і антисептиків по відношенню до збудників інфекцій верхніх дихальних шляхів у дослідах *in vitro*.

Матеріал і методи. Дослідження було проведено на клінічних штамів мікроорганізмів, виділених із носоглотки хворих на гострі захворювання верхніх дихальних шляхів, які знаходилися на лікування в КЗОЗ «Харківська міська клінічна лікарня № 30». В якості тест-культур використовували стандартні штами мікроорганізмів: *Staphylococcus aureus* ATCC 25923, *Staphylococcus epidermidis* ATCC 14990, *Klebsiella pneumoniae* ATCC 5505.

Визначення чутливості мікроорганізмів до антибіотиків проводили методом дифузії в агар відповідно до Наказу МОЗ України від 05.04.07 р. № 167 [10]. При вивченні сумісної дії олії чайного дерева і антибіотиків спиртової розчин олії чайного дерева в концентра-

ції 70 мкг/мл, або 0,007 об'єм. проц., вносили в агар. Суспензію мікроорганізму в концентрації $2 \cdot 10^9$ КУО/мл рівномірно розподіляли по поверхні охолодженого агару, після чого розміщували стандартні диски з антибіотиками. Були вивчені комбінації ефірної олії чайного дерева з антибіотиками цефтріаксоном, цефуроксимом, цефоперазоном, цефотаксимом, амоксициліном, доксицикліном, азитроміцином, ципрофлоксацином, офлоксацином і декаметоксином. Результати оцінювали через 24 год після інкубації в термостаті при 37 °С шляхом вимірювання діаметра зони затримки росту. Отримані результати обробили за допомогою методу варіаційної статистики [11].

Результати та їх обговорення. При вивченні мікрофлори носоглотки хворих на респіраторні інфекції було виявлено, що основна роль у даній патології належить умовно-патогенним мікроорганізмам, а саме *S. aureus*, *S. epidermidis*, *S. pneumoniae*, *S. pyogenes* та *K. pneumoniae*, які характеризувалися резистентністю до двох і більше антибіотиків [12].

При лікування інфекційних захворювань верхніх дихальних шляхів застосовуються ефірні олії евкаліпту, чайного дерева, бергамоту, лаванди, чебрецю завдяки їх антибактеріальній, протівірусній, протигрибковій активності [6].

Серед ефективних рослинних ефірних олій завдяки високій активності і широкому спектру протимікробної дії особливу увагу

© Н.І. Коваленко, В.Л. Ткаченко, Т.М. Замазій, І.О. Трунова, 2016

привернула олія чайного дерева. Автори [9] доказали синергізм дії ефірних олій чайного дерева, гвоздики, герані, м'яти та кропу з декаметоксином на клінічні і стандартні штами *E. coli* та *C. albicans*.

Ефірна олія чайного дерева потенціувала протимікробну дію ципрофлоксацину, доксицикліну, цефоперазону та цефтріаксону по відношенню до всіх досліджених штамів мікроорганізмів (таблиця). Найбільш виражений ефект спостерігався при комбінуванні ефірної олії з ципрофлоксацином по відношенню до

стафілококів і з цефоперазоном – до клебсієл, причому виявили, що аналогічна дія розповсюджується і на клінічні штами бактерій. Азитроміцин і декаметоксин проявили синергізм дії по відношенню до обох видів стафілококів, як стандартних, так і клінічних штамів мікроорганізмів. *S. epidermidis* виявився більш чутливим до комбінацій ефірної олії з доксицикліном, ципрофлоксацином і декаметоксином, а стандартні штами *S. aureus* – до комбінацій з цефоперазоном і цефтріаксоном. По відношенню до клебсієли встановлено також си-

Антибактеріальна активність олії чайного дерева в комбінації з антибіотиками та антисептиком по відношенню до стандартних і клінічних штамів мікроорганізмів за даними методу дифузії в агар (діаметри зон затримки росту, мм)

Вид мікроорганізму	Показники	Препарат				
		азитроміцин	амоксцилін	доксициклін	офлоксацин	ципрофлоксацин
Стандартні штами:						
<i>S. aureus</i> ATCC 25923	Контроль	24,0±0,6	17,0±1,1	26,0±0,6	21,0±1,5	26,0±0,6
	Дослід	29,0±0,6*	17,0±0,6	31,0±0,6*	22,0±0,6	43,0±0,6*
<i>S. epidermidis</i> ATCC 14990	Контроль	20,0±0,6	14,0±0,6	13,0±0,6	25,0±0,6	22,0±0,6
	Дослід	25,0±0,6*	15,0±1,0	20,0±1,0*	26,0±0,6	31,0±0,6*
<i>K. pneumoniae</i> ATCC 5055	Контроль	8,0±0,6	13,0±0,6	17,0±0,6	23,0±1,0	24,0±0,6
	Дослід	10,0±1,0	16,0±0,6	24,0±1,0*	30,0±0,6*	31,0±1,0*
Клінічні штами:						
<i>S. aureus</i> 153	Контроль	20,0±1,0	15,0±0,6	20,0±0,6	18,0±1,0	20,0±0,6
	Дослід	25,0±0,6*	16,0±0,6	25,0±0,6*	19,0±1,0	26,0±0,6*
<i>S. epidermidis</i> 86	Контроль	16,0±0,6	18,0±1,0	12,0±1,0	20,0±0,6	15,0±1,0
	Дослід	20,0±1,0*	20,0±0,6	22,0±0,6*	21,0±0,6	19,0±1,0*
<i>K. pneumoniae</i> 152	Контроль	11,0±1,0	11,0±0,6	0	26,0±0,6	20,0±0,6
	Дослід	12,0±1,5	11,0±1,0	12,0±0,6*	30,0±1,0*	26,0±0,6*

Продовження таблиці

Вид мікроорганізму	Показники	Препарат				
		цефуросим	цефоперазон	цефотаксим	цефтріаксон	декаметоксин
Стандартні штами:						
<i>S. aureus</i> ATCC 25923	Контроль	8,0±0,6	18,0±0,6	8,0±0,6	16,0±1,0	24,0±0,6
	Дослід	9,0±1,2	25,0±1,5*	9,0±0,6	24,0±0,6*	30,0±0,6*
<i>S. epidermidis</i> ATCC 14990	Контроль	10,0±0,6	21,0±1,0	16,0±0,6	20,0±1,0	21,0±0,6
	Дослід	12,0±1,5	26,0±1,0*	17,0±0,6	27,0±1,0*	28,0±0,6*
<i>K. pneumoniae</i> ATCC 5055	Контроль	9,0±0,6	16,0±1,0	11,0±0,6	21,0±0,6	13,0±0,6
	Дослід	10,0±0,6	25,0±0,6*	12,0±1,0	27,0±1,0*	13,0±0,6
Клінічні штами:						
<i>S. aureus</i> 153	Контроль	0	15,0±0,6	0	15,0±0,6	21,0±1,0
	Дослід	0	21,0±0,6*	0	22,0±1,0*	27,0±0,6*
<i>S. epidermidis</i> 86	Контроль	0	18,0±0,6	0	17,0±0,6	18,0±0,6
	Дослід	0	25,0±0,6*	0	24,0±0,6*	25,0±1,5*
<i>K. pneumoniae</i> 152	Контроль	0	11,0±0,6	10,0±1,5	19,0±0,6	10,0±1,0
	Дослід	0	20,0±0,6*	10,0±0,6	25,0±0,6*	10,0±0,6

Примітки. 1. Контроль – активність антибіотиків; дослід – активність комбінації антибіотиків з олією чайного дерева.

2. $p \leq 0,05$.

нергізм дії олії чайного дерева з офлоксацином. Потенціюючої дії ефірної олії чайного дерева на амоксицилін, цефуроксим і цефотаксим виявлено не було. Досліджені комбінації препаратів не показали антагонізму ні до жодного штаму бактерій.

Таким чином, результати дослідження свідчать, що ефірна олія чайного дерева потенціє протимікробний ефект ряду антибіо-

тиків по відношенню до стафілококів і клебсіел – збудників інфекцій верхніх дихальних шляхів. Комбінації ефірної олії чайного дерева з ципрофлоксацином, доксицикліном, цефотаксимом та цефоперазоном можуть бути рекомендовані для подальшого дослідження в якості компонентів лікарських препаратів для місцевого лікування інфекційних процесів верхніх дихальних шляхів.

Література

1. Бут Г. Антибиотикорезистентность. Взгляд на проблему и пути ее решения / Г. Бут // Газета «Новости медицины и фармации» Антимикробная и противовирусная терапия. – 2008. – № 263 (тематический номер). Режим доступа: <http://www.mif-ua.com/archive/article/6898>
2. Куцик Р.В. Эволюция антибиотикорезистентности стафилококков: глобальная угроза і нові стратегічні напрямки хіміотерапії / Р.В. Куцик, Л.М. Куровець // Матер. XIII з'їзду товариства мікробіологів України ім. С.М. Виноградського, 1–6 жовтня 2013 р., м. Ялта. – Ялта. – С. 275.
3. Шостакович-Корецкая Л.Р. Проблема антимикробной резистентности в терапии острых респираторных заболеваний у детей / Л.Р. Шостакович-Корецкая // Здоровье ребенка. – 2011. – Т. 3, № 30. Режим доступа: <http://www.mif-ua.com/archive/article/21925>
4. Effect of antibiotic prescribing in primary care on antimicrobial resistance in individual patients: systematic review and meta-analysis / C. Costelloe, C. Metcalfe, A. Lovering, et al. // BMJ. – 2010. – № 340. – P. 2096.
5. Canton R. Emergence and spread of antibiotic resistance following exposure to antibiotics / R. Canton, M.I. Morosini // FEMS Microbiol. Rev. – 2011. – Vol. 35, № 5. – P. 977–991.
6. Гребова Л.П. Профилактика и комплексная терапия ОРВИ: эффективность ингаляционного воздействия натуральных эфирных масел / Л.П.Гребова, Г.А. Бесараб, Е.И. Лобанова // Болезни органов дыхания. – 2013. – № 1. Режим доступа: <http://con-med.ru/magazines/respiratory/213618/213615/>
7. Essential oils, a new horizon in combating bacterial antibiotic resistance / P.S. Yap, B.C. Yip, H.C. Ping, S.H. Lim // Open. Microbiol. J. – 2014. – Vol. 7, № 8. – P. 6–14.
8. Potential of rosemary oil to be used in drug-resistant infections / S. Luqman, G.R. Dwivedi, M.P. Darokar, et al. // Altern. Ther. Health. Med. – 2007. – Vol. 13, № 5. – P. 545–549.
9. Вовк І.М. Мікробіологічне обґрунтування комбінованого застосування ефірних олій та декаметоксину для лікування запальних процесів слизової оболонки / І.М. Вовк, З.М. Прокопчук // Матер. XIII з'їзду товариства мікробіологів України ім. С.М. Виноградського, 1–6 жовтня 2013 р., м. Ялта. – Ялта. – С. 235.
10. Наказ МОЗ України № 167 від 05.04.2007. Про затвердження методичних вказівок «Визначення чутливості мікроорганізмів до антибактеріальних препаратів». – К., 2007. – 52 с.
11. Гланц С. Медико-биологическая статистика / С. Гланц. – Москва: Медицина, 1999. – 363 с.
12. Антибіотикорезистентність збудників гострих інфекцій верхніх дихальних шляхів / В.В. Мінухін, Н.І. Коваленко, В.Л. Ткаченко та ін. // Пріоритети сучасної медицини: теорія і практика: міжнар. наук.-практ. конф., 6–7 лютого 2015 р., м. Одеса: тези доп. – Одеса, 2015. – С. 198–201.

Н.И. Коваленко, В.Л. Ткаченко, Т.Н. Замазий, И.А. Трунова

ПОТЕНЦИРУЮЩЕЕ ДЕЙСТВИЕ ЭФИРНОГО МАСЛА ЧАЙНОГО ДЕРЕВА НА АНТИБИОТИКИ ПО ОТНОШЕНИЮ К ВОЗБУДИТЕЛЯМ РЕСПИРАТОРНЫХ ИНФЕКЦИЙ В ОПЫТАХ *IN VITRO*

В ходе исследования обнаружено, что эфирное масло чайного дерева потенцирует противомикробное действие ряда антибиотиков по отношению к *Staphylococcus aureus*, *Staphylococcus epidermidis* и *Klebsiella pneumoniae*. Ее комбинации с ципрофлоксацином, доксициклином, цефоперазоном и цефтриаксоном могут быть рекомендованы для дальнейшего исследования в качестве компонентов лекарственных препаратов для местного лечения респираторных инфекций.

Ключевые слова: эфирное масло чайного дерева, антибиотики, респираторные инфекции.

N.I. Kovalenko, V.L. Tkachenko, T.M. Zamazii, I.O. Trunova

POTENTIATING EFFECT OF THE TEA TREE ESSENTIAL OIL ON ANTIBIOTICS TOWARDS CAUSATIVE AGENTS OF RESPIRATORY INFECTIONS IN EXPERIMENTS IN VITRO

It was found that the essential oil of *Melaleuca alternifolia* showed the potentiation of the antimicrobial action of some antibiotics against the *Staphylococcus aureus*, *Staphylococcus epidermidis* and *Klebsiella pneumoniae*. Its combination with ciprofloxacin, doxycycline, cefoperazone and ceftriaxone can be recommended for further study as components of drugs for the local treatment of respiratory infections.

Key words: *tea tree essential oil, antibiotics, respiratory tract infections.*

Поступила 04.12.15